GENERALINIO ADVOKATO
GIOVANNI PITRUZZELLA IŠVADA,
pateikta 2022 m. kovo 10 d.[1]

Byla C-22/21

SRS,
AA
prieš
Minister for Justice and Equality

(*Supreme Court* (Aukščiausiasis Teismas, Airija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Teisė laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje – Teisės turėtojai – Kiti šeimos nariai – Šeimos narys, priklausantis Europos Sąjungos piliečio namų ūkiui – Su Sąjungos piliečiu gyvenantis jo pirmos eilės pusbrolis, kuris yra trečiosios valstybės pilietis – Priklausomumas – Sąlygos – Nacionalinių valdžios institucijų atliekamas tyrimas – Kriterijai – Diskrecija – Ribos“

I. Įvadas

1. SRS yra gimęs 1978 m. ir kilęs iš Pakistano. Nuo 1997 m. jis su šeima gyveno Jungtinėje Karalystėje. 2013 m. jis gavo Jungtinės Karalystės pilietybę. AA, Pakistano pilietis, gimęs 1986 m., yra jo pirmos eilės pusbrolis. AA studijavo universitete Pakistane, o nuo 2010 m. tęsė studijas Jungtinėje Karalystėje. Tuo metu jis turėjo studento vizą, kuri baigė galioti 2014 m. gruodžio 28 d. AA Jungtinėje Karalystėje visą laiką gyveno su SRS, jo tėvais ir kitais šeimos nariais būste, priklausančiame SRS broliui. SRS mokėjo broliui nuomos mokestį. 2014 m. vasario 11 d. SRS ir AA su minėtu broliu vieniems metams sudarė bendrą nuomos sutartį.

2. 2015 m. sausio mėn. SRS dėl su darbu susijusių priežasčių persikėlė gyventi į Airiją. 2015 m. kovo mėn. AA atvyko pas jį į Airiją ir nuo tada su juo gyvena. 2015 m. birželio 24 d., gyvendamas be vizos Airijos teritorijoje, AA Airijos valdžios institucijoms pateikė prašymą išduoti leidimo gyventi šalyje kortelę kaip Europos Sąjungos piliečio šeimos nariui pagal *European Communities (Free Movement of Persons) (No. 2) Regulations 2006* (2006 m. Europos Bendrijų (laisvo asmenų judėjimo) taisyklės (Nr. 2)) (toliau – 2006 m. Airijos taisyklės)[2], kuriomis į Airijos teisę perkelta 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičianti Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinanti [d]irektyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB,

[1] Originalo kalba: prancūzų.

[2] 2006 m. S.I. Nr. 656.

72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB[3]. 2006 m. Airijos taisyklių 7 straipsnyje nurodyta, kad Sąjungos piliečio „šeimos narys, turintis leidimą“, gyvenantis Airijoje ilgiau kaip tris mėnesius, gali pateikti prašymą išduoti leidimo gyventi šalyje kortelę.

3. 2006 m. Airijos taisyklių 2 straipsnio 1 dalyje Sąjungos piliečio „šeimos narys, turintis leidimą“ apibrėžiamas kaip „bet koks šeimos narys, neatsižvelgiant į jo pilietybę, kuris nėra pripažintas Sąjungos piliečio šeimos narys ir kuris savo kilmės šalyje, įprastinės gyvenamosios vietos šalyje arba ankstesnės gyvenamosios vietos šalyje a) yra išlaikomas Sąjungos piliečio, b) su Sąjungos piliečiu veda bendrą namų ūkį, c) dėl rimtų sveikatos priežasčių būtinai turi būti asmeniškai Sąjungos piliečio prižiūrimas“.

4. Taigi AA netvirtino, kad priklauso Sąjungos piliečio šeimos nariams, nurodytiems Direktyvos 2004/38 2 straipsnio 2 dalyje[4]. Tačiau AA teigė, kad yra išlaikomas SRS ir bet kuriuo atveju veda su juo bendrą namų ūkį.

5. Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punkte nurodyta, kad „nepažeisdama jokių laisvo judėjimo ir gyvenimo [šalyje] teisių, kuriuos [kurias] atitinkami asmenys gali turėti savaime, priimančioji valstybė narė, laikydamasi savo teisės aktų, palengvina galimybę įvažiuoti ir gyventi šalyje tokiems asmenims: bet kuriems kitiems šeimos nariams, neatsižvelgiant į jų pilietybę, nepatenkantiems į 2 straipsnio 2 dalies apibrėžimą, kurie savo išvykimo šalyje yra išlaikomi [pirminę teisę gyventi šalyje turinčio Sąjungos piliečio] ar veda bendrą namų ūkį su pirminę gyvenimo šalyje teisę turinčiu Sąjungos piliečiu [šiuo piliečiu] arba dėl rimtų sveikatos priežasčių jiems būtinai reikia asmeninės Sąjungos piliečio priežiūros“.

6. 2015 m. gruodžio 21 d. *Minister of Justice and Equality* (teisingumo ir lygybės ministras, Airija) atmetė AA prašymą, iš esmės laikydamasis nuomonės, jog AA nepateikė pakankamų įrodymų, kad yra išlaikomas SRS ar kad su juo veda bendrą namų ūkį. Ministras, be kita ko, manė, kad reikšmingas SRS ir AA gyvenimo kartu Jungtinėje Karalystėje laikotarpis – nuo tada, kai SRS įgijo Sąjungos piliečio statusą, – truko mažiau nei dvejus metus, kad SRS tėvai, brolis ir sesuo gyveno tuo pačiu adresu Londone ir kad, nors aišku, jog AA gyveno šiuo adresu, to nepakanka, kad būtų galima manyti, jog jis vedė bendrą namų ūkį su SRS. Kalbant apie AA finansinę priklausomybę nuo SRS, tai, ministro nuomone, nebuvo pakankamai patvirtinta dokumentais.

7. Pateikę papildomų įrodymų SRS ir AA paprašė peržiūrėti teisingumo ir lygybės ministro sprendimą. 2016 m. gruodžio 21 d. ministras patvirtino savo 2015 m. gruodžio 21 d. sprendimą remdamasis tokiais pačiais argumentais ir nurodė, kad nors jie gyveno tuo pačiu adresu Jungtinėje Karalystėje, nenustatyta, kad SRS iš tikrųjų buvo „namų ūkio galva“, kai AA su juo gyveno Londone, kaip reikalaujama pagal Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punktą.

8. AA ir SRS pareiškė ieškinį dėl šio sprendimo panaikinimo *High Court* (Aukštasis teismas, Airija). Tame teisme SRS vėl pateikė išsamią informaciją apie savo pirmos eilės pusbroliui suteiktą finansinę paramą jiems kartu gyvenant Londone ir patvirtino, kad iš namų ūkį sudarančių asmenų tik jis dirbo, nes jo tėvai yra senyvo amžiaus, o brolis daugiausia laiko

[3] OL L 158, 2004, p. 77; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 5 t., p. 46 ir klaidų ištaisymas OL L 274, 2009, p. 47.

[4] Pagal šią nuostatą Sąjungos piliečio „šeimos nariu“ turi būti laikomas Sąjungos piliečio sutuoktinis arba partneris, su kuriuo Sąjungos pilietis sudarė registruotą partnerystę, Sąjungos piliečio ir sutuoktinio arba partnerio, su kuriuo sudaryta registruota partnerystė, tiesioginiai palikuonys, jaunesni nei 21 metų amžiaus, arba išlaikytiniai ir galiausiai Sąjungos piliečio ir jo sutuoktinio arba partnerio, su kuriuo sudaryta registruota partnerystė, išlaikomi tiesiosios aukštutinės linijos giminaičiai. Šie šeimos nariai ir yra vadinamieji „leidimą turintys“ šeimos nariai, kaip tai suprantama pagal Airijos teisės aktus.

praleisdavo Pakistane. 2018 m. liepos 25 d. *High Court* (Aukštasis teismas) atmetė SRS ir AA pareikštą ieškinį, nurodęs, kad negali būti laikoma, nei kad AA yra SRS išlaikytinis, nei kad jis veda bendrą namų ūkį, kurio galva yra SRS, nors ir pripažino, kad kalbama apie sąvoką, kuri yra ne visai aiški ir niekur neapibrėžta.

9. AA ir SRS pateikė apeliacinį skundą *Court of Appeal* (Apeliacinis teismas, Airija), teigdami, kad pirmosios instancijos teismas pernelyg siaurai aiškino sąvoką „šeimos narys, vedantis bendrą namų ūkį“ su Sąjungos piliečiu. 2019 m. gruodžio 19 d. sprendime, taip pat pabrėždamas šios nuostatos aiškinimo sunkumus, *Court of Appeal* (Apeliacinis teismas) vis dėlto nusprendė, jog vien aplinkybės, kad kartu gyvenama tuo pačiu adresu, nepakanka tam, kad būtų galima manyti, jog AA ir SRS veda bendrą namų ūkį, kurio galva yra SRS. Minėtas teismas nurodė, jog tam, kad šeimos narį būtų galima laikyti Sąjungos piliečio namų ūkio nariu, jis turi būti neatsiejama Sąjungos piliečio šeimos branduolio dalis ir tokiu išlikti numatomoje ar pagrįstai numatomoje ateityje. Be to, jis kartu su Sąjungos piliečiu turi gyventi ne vien dėl patogumo, bet ir dėl prisirišimo ir socialinio ryšio.

10. Vis dar nelaimėję bylos AA ir SRS nusprendė kreiptis į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusį teismą su paskutiniu skundu, kurį buvo leista pateikti 2020 m. liepos 20 d., būtent dėl sąvokos „šeimos narys, vedantis bendrą namų ūkį“ su Sąjungos piliečiu, apibrėžties ir dėl klausimo, ar turi būti reikalaujama, kad Sąjungos pilietis iš tikrųjų būtų šio ūkio galva [5].

11. Dėl sąlygos būti namų ūkio, kurio galva yra Sąjungos pilietis, dalimi teisingumo ir lygybės ministras ir toliau teigia, jog vien aplinkybės, kad šeimos narys gyvena kartu, galimai finansiškai remiamas Sąjungos piliečio, nepakanka tam, kad būtų galima manyti, jog taip gyvenantis ir paramą gaunantis šeimos narys yra Sąjungos piliečio namų ūkio narys. Ministras primena, kad AA gyvenimas Sąjungos teritorijoje buvo susijęs tik su studijomis ir kad nuomos sutartis, sudaryta su SRS broliu dėl gyvenimo jo name, taip pat buvo terminuota. Taigi nėra jokio požymio, leidžiančio manyti, kad gyvenimas kartu turėtų tęstis ir AA baigus studijas. Be to, Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punktas turi būti aiškinamas nepamirštant galimo sprendimo atsisakyti išduoti gyvenimo šalyje kortelę poveikio veiksmingam naudojimuisi judėjimo laisve, kurią turi Sąjungos pilietis. Tačiau nustatyta, kad SRS persikėlė į Airiją be AA. Taip pat reikia užtikrinti tam tikrą aiškinimo nuoseklumą, nes Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies aiškinimas negali galiausiai lemti palankesnės šioje nuostatoje nurodytų šeimos narių – iš esmės vis dėlto mažiau apsaugotų šios direktyvos – padėties, palyginti su šeimos branduolio narių, nurodytų šios direktyvos 2 straipsnio 2 dalyje, padėtimi.

12. AA ir SRS savo ruožtu teigia, kad Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies kalbinės versijos skiriasi ir kad versijoje anglų kalba yra papildoma sąlyga, kuri susijusi su namų ūkio „galvos“ statusu ir kurios daugumoje kitų kalbinių versijų nėra. Be to, jie ir toliau nurodo, kad juos sieja artimas tarpusavio ryšys, užsimezgęs nuo pat vaikystės, kai jie abu dar gyveno Pakistane, ir pabrėžia glaudžius šeimos ryšius, kurių turi pakakti tam, kad AA būtų pripažintas SRS „šeimos nariu“, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, ir neturi būti reikalaujama, kad privaloma įrodyti, jog SRS yra namų ūkio galva.

[5] Dėl to, ar AA laikytinas „išlaikomu“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punkte nurodytą pirmą atvejį, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme nėra ginčijamasi (žr. prašymo priimti prejudicinį sprendimą 21 punktą).

13. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą priimti pateikęs teismas abejoja, kad galima pateikti visuotinai taikomą sąvokos „šeimos narys, vedantis bendrą namų ūkį“ su Sąjungos piliečiu, apibrėžtį. Jis pripažįsta, kad sąvokos „namų ūkio galva“ vartojimas leidžia skirti paprasto gyvenimo kartu situacijas, pavyzdžiui, nuo situacijų, kai gyvenimas kartu labiau primena šeimos gyvenimą, tačiau sutinka, kad kalbama apie sąvoką, kurią sunku apibrėžti. Be to, atrodo, kad tokia nuoroda yra ne visose Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punkto kalbinėse versijose. Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas, kaip reikia suprasti šią sąvoką tuo atveju, kai reikia atsižvelgti ir į Direktyvos 2004/38 2 straipsnio 2 punkte nurodytų šeimos narių situaciją. Galiausiai jis nurodo Direktyva 2004/38 siekiamą tikslą ir klausia, kaip šis tikslas galėtų padėti geriau išaiškinti šios direktyvos 3 straipsnio 2 dalį. Be to, jei visuotinai taikoma apibrėžtis neįmanoma, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siūlo kelis kriterijus, kuriais nacionaliniai teismai galėtų remtis siekdami vienodai aiškinti šią sąvoką. Tarp šių kriterijų pirmiausia yra namų ūkio vedimo trukmė ir tikslas. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad bet kuriuo atveju reikalingas Sąjungos teisės išaiškinimas.

14. Šiomis aplinkybėmis *Supreme Court* (Aukščiausiasis Teismas) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir nutartimi dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, kurią Teisingumo Teismo kanceliarija gavo 2021 m. sausio 14 d., pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar galima nustatyti Direktyvos [2004/38] 3 straipsnyje vartojamos sąvokos „asmenys, kurie veda bendrą namų ūkį su ES piliečiu“ apibrėžtį, kad ji būtų visuotinai taikoma ES, ir, jei taip, kokia yra ta apibrėžtis?

2. Jei tos sąvokos apibrėžties nustatyti negalima, kokiais kriterijais vadovaudamiesi teisėjai turėtų vertinti įrodymus, kad nacionaliniai teismai pagal nustatytą veiksnių sąrašą galėtų priimti sprendimą, ar asmuo su ES piliečiu veda bendrą namų ūkį, kaip tai suprantama judėjimo laisvės tikslu?“

15. SRS, AA, teisingumo ir lygybės ministras, Čekijos, Danijos, Nyderlandų ir Norvegijos vyriausybės bei Europos Komisija pateikė Teisingumo Teismui rašytines pastabas.

II. Analizė

A. Pirminės pastabos

16. Prieš pradėdamas nagrinėti abu Teisingumo Teismui pateiktus prejudicinius klausimus turiu patikslinti du aspektus, susijusius su pagrindine byla.

17. Pirma, pažymėtina, kad Sąjungos pilietis, kuris nori tam tikro bendro gyvenimo su savo pirmos eilės pusbroliu, turi Jungtinės Karalystės pilietybę. Tačiau pagrindinės bylos aplinkybės klostėsi iki Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės išstojimo iš Europos Sąjungos, todėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas po to, kai Teisingumo Teismas priims prejudicinį sprendimą, turės įvertinti teisingumo ir lygybės ministro sprendimo teisėtumą ir šiame sprendime pateiktų argumentų, kuriais remiantis padaryta išvada, kad AA nėra SRS namų ūkio dalis, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punktą, suderinamumą su Sąjungos teise. Taigi AA turės būti priskirtas prie „į Direktyvos [2004/38] 3 straipsnio 2 dalies a ir b punktų taikymo sritį patenkan[čių] asmen[ų], kurie iki pereinamojo laikotarpio pabaigos pateikė prašymą palengvinti galimybę atvykti į

šalį“ [6]. Tokiu atveju, jei Airijos valdžios institucijos nuspręstų atgaline data palengvinti galimybę AA atvykti į šalį laikotarpiu nuo 2015 m. iki 2020 m., primintina, kad jis išlaikytų teisę gyventi šalyje net pasibaigus pereinamajam laikotarpiui pagal Susitarimo dėl išstojimo 10 straipsnio 3 dalį [7].

18. Antra, apeliantai pagrindinėje byloje teigia, kad nacionalinės valdžios institucijos, vertindamos individualią AA situaciją pagal Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punktą, sąmoningai neatsižvelgė į SRS ir AA gyvenimo kartu laikotarpį, trukusį iki tol, kai SRS įgijo Sąjungos pilietybę. Jie iš to daro išvadą, kad vertinant prašymus išduoti leidimą gyventi šalyje, kuriuos pateikia natūralizacijos būdu pilietybę įgijusių Sąjungos piliečių šeimos nariai, suprantami plačiai, pagal Direktyvą 2004/38, tokie piliečiai atsiduria nepalankesnėje padėtyje, palyginti su asmenimis, kurie gimdami įgijo Sąjungos pilietybę. Kita apeliacinio proceso šalis savo ruožtu teigia, kad nacionaliniuose teismuose, į kuriuos kreiptasi ginčijant 2015 m. gruodžio 21 d. sprendimą, nebuvo nurodytas joks pagrindas, susijęs su ankstesniu gyvenimo kartu laikotarpiu ir su šio laikotarpio pradžios nustatymu. Kaip pažymėjo Komisija, esant tokiam šalių pagrindinėje byloje nesutarimui kyla klausimas, ar gali arba turi būti atsižvelgiama į šeimos gyvenimo laikotarpį iki Sąjungos pilietybės įgijimo. Tačiau reikia konstatuoti, kad nors toks klausimas ir svarbus, jis Teisingumo Teismui nėra pateiktas [8]. Taigi toliau išdėstomi argumentai bus susiję vien su dviem prejudiciniais klausimais, pateiktais Teisingumo Teismui, be galimybės juos aiškinti kaip šios nacionalinės sprendimų priėmimo praktikos, pagal kurią į Sąjungos piliečio ir jo šeimos nario plačiąja prasme, pateikusio prašymą išduoti leidimą gyventi šalyje, šeimos gyvenimą atsižvelgiama tik nuo tada, kai buvo įgytas Sąjungos piliečio statusas, patvirtinimą ar paneigimą.

B. Dėl prejudicinių klausimų

19. Teisingumo Teismui pateiktais dviem prejudiciniais klausimais, kurie, mano manymu, nagrinėtini kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas Teisingumo Teismo iš esmės prašo patikslinti, ar sąvoka „bet kokie kiti šeimos nariai <...>, kurie veda bendrą namų ūkį su pirminę gyvenimo šalyje teisę turinčiu Sąjungos piliečiu“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punktą, gali būti apibrėžiama taip, kad ji yra „visuotinai taikoma“, o jei ne, – nurodyti kriterijus, leidžiančius nustatyti, ar šeimos narys turi būti laikomas „vedančiu bendrą namų ūkį“ su Sąjungos piliečiu, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą.

1. Galimybės pateikti visuotinai taikomą šeimos nario, vedančio bendrą namų ūkį su Sąjungos piliečiu, apibrėžtį nebuvimas

20. Kiek tai susiję su galima visuotinai taikomos sąvokos „šeimos narys <...>, kuris veda bendrą namų ūkį su <...> Sąjungos piliečiu“ apibrėžtimi, pažymėtina, kad tai, kas, kaip manoma, yra universalu, greitai gali pasirodyti visiškai reliatyvu, be to, mano nuomone, tokia apibrėžtis nėra nei įmanoma, nei reikalinga. Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos formuluotė

[6] Susitarimo dėl Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės išstojimo iš Europos Sąjungos ir Europos atominės energijos bendrijos (OL C 384 I, 2019, p. 1, toliau – Susitarimas dėl išstojimo) 10 straipsnio 3 dalis.

[7] Siejamą su šio susitarimo 10 straipsnio 2 dalimi.

[8] Atsakovas pagrindinėje byloje ginčija netgi tai, kad kalbama apie ministro atsisakymo tenkinti prašymą pagrindą (žr. atsakovo pagrindinėje byloje pastabų 44 punktą). Vis dėlto siekiant išsamumo pažymėtina, kad sprendimo dėl atsisakymo tenkinti AA prašymą pagrindų santraukoje, pateiktoje prašymo priimti prejudicnį sprendimą 6 punkte, nurodant antrąjį pagrindą daroma nuoroda į nacionalinę taisyklę, pagal kurią „turi būti vertinamos Sąjungos piliečio gyvenimo sąlygos nuo tada, kai jis tapo Sąjungos piliečiui [piliečiu], neatsižvelgiant į vietą, kurioje tai įvyko“.

yra daug bendresnio pobūdžio, ar net netiksli, palyginti su šios direktyvos 2 straipsniu, kurio 2 dalyje apibrėžiami Sąjungos piliečio šeimos „branduolio“ nariai. Šis tikslumo trūkumas paaiškinamas tuo, kad Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalyje nurodyti šeimos nariai sudaro likutinę šeimos narių kategoriją – valstybės narės turi tik palengvinti galimybę jiems atvykti į šalį ir gyventi joje. Kadangi valstybėms narėms tenkančios pareigos šių šeimos narių atžvilgiu yra mažesnės nei šeimos branduolio narių atžvilgiu[9], pirmajai kategorijai priskiriamų šeimos narių apibrėžtis neturi būti tokia tiksli, kaip priskiriamų antrajai. Mano manymu, tas pats taikytina ir visiems atvejams, nurodytiems Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punkte. Šis likęs sąvokos „šeimos narys, vedantis bendrą namų ūkį su Sąjungos piliečiu“ neapibrėžtumas gali būti naudingas, nes suteikia tam tikro lankstumo apibrėžiant šią sąvoką. Mėginimas visuotinai apibrėžti tokią tiek sociologiniu, tiek kultūriniu požiūriu lanksčią sąvoką, kaip sąvoka „šeimos narys <...>, kuris veda bendrą namų ūkį su <...> Sąjungos piliečiu“, gali būti ne tik pavojingas, bet ir, kaip pažymėjo atsakovas pagrindinėje byloje, prieštarauti Direktyva 2004/38 siekiamam tikslui, atsižvelgiant į tai, kad neįmanoma apimti visos įvairialypės ir įvairiaformės tikrovės aspektų, kuriuos gali apimti šeimos gyvenimas plačiąja prasme.

21. Taigi, manau, negalima pateikti visuotinai taikomos sąvokos „šeimos narys, vedantis bendrą namų ūkį su Sąjungos piliečiu“ apibrėžties.

22. Kai kurios šalys, dalyvavusios rašytinėje proceso Teisingumo Teisme dalyje, pirmąjį prejudicinį klausimą aiškino taip, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia sužinoti, ar sąvoka „šeimos narys, vedantis bendrą namų ūkį su Sąjungos piliečiu“ yra savarankiška Sąjungos teisės sąvoka. Ne taip suprantu pirmąjį prejudicinį klausimą, kurio formuluotė, beje, yra gana aiški. Be to, jei šį klausimą reikėtų suprasti taip, kaip siūlo šios šalys, jis būtų sudėtingesnis, nei atrodo iš pirmo žvilgsnio, nors atsakymas į jį, mano manymu, nėra būtinas siekiant padėti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui priimti sprendimą jo nagrinėjamoje byloje.

23. Taigi tik priminsiu, kad iš Teisingumo Teismo suformuotos jurisprudencijos matyti, jog „tiek iš reikalavimo vienodai taikyti Sąjungos teisę, tiek iš lygybės principo išplaukia, jog tuomet, kai Sąjungos teisės nuostatoje, kad būtų nustatyta jos prasmė ir apimtis, nedaroma aiški nuoroda į valstybių narių teisę, jos turinys visoje Sąjungoje paprastai turi būti aiškinamas savarankiškai ir vienodai“[10].

24. Danijos Karalystė rašytinėse pastabose teigia, kad Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies pirmoje pastraipoje yra aiški nuoroda į valstybių narių nacionalinę teisę ir kad Teisingumo Teismas jau yra pripažinęs didelę valstybių narių diskreciją, kai jos turi nustatyti, ar konkretus jų nagrinėjamas atvejis priskirtinas kuriam nors iš šioje nuostatoje nurodytų atvejų[11]. Komisija laikosi priešingo požiūrio, pažymėdama, kad minėto 3 straipsnio 2 dalyje daroma nuoroda į valstybių narių nacionalinę teisę susijusi tik su sąlygomis, kuriomis valstybė narė turi palengvinti galimybę asmenims, patenkantiems į šios nuostatos taikymo sritį, atvykti į šalį ir gyventi joje, o ne su pačia šių asmenų apibrėžtimi.

[9] Žr., pavyzdžiui, 2012 m. rugsėjo 5 d. Sprendimą *Rahman ir kt.* (C-83/11, toliau – Sprendimas *Rahman ir kt.*, EU:C:2012:519, 18, 19 ir 21 punktai).

[10] Žr. 2011 m. gruodžio 21 d. Sprendimą *Ziolkowski ir Szeja* (C-424/10 ir C-425/10, EU:C:2011:866, 32 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija). Taip pat žr. 2019 m. kovo 26 d. Sprendimą *SM (Pagal Alžyro kafalos sistemą globojamas vaikas)* (C-129/18, toliau – Sprendimas *SM (Pagal Alžyro kafalos sistemą globojamas vaikas)*, EU:C:2019:248, 50 punktas)).

[11] Danijos Karalystė savo vertinimą grindžia, be kita ko, sprendimuose *Rahman ir kt.* ir *SM (Pagal Alžyro kafalos sistemą globojamas vaikas)* įtvirtinta jurisprudencija.

25. Remiantis Teisingumo Teismo jurisprudencija, susijusia su šia nuostata, padėtis atrodo vertinama prieštaringai, atsižvelgiant į didelę diskreciją, šia nuostata suteiktą valstybėms narėms, prie kurios dar grįšiu [12]. Iš tikrųjų sunkumas akivaizdžiai kyla skaitant Sprendimą *Rahman ir kt.*, kuriame Teisingumo Teismas nusprendė, kad, „nagrinėdama prašymą [išduoti leidimo gyvenimo šalyje kortelę, grindžiamą Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies a punktu] pateikusio asmens asmenines aplinkybes, kompetentinga valdžios institucija turi atsižvelgti į įvairius veiksnius, kurie kiekvienu konkrečiu atveju gali būti svarbūs, pavyzdžiui, finansinio ar fizinio priklausymo laipsnis arba šeimos nario ir Sąjungos piliečio, kurį šis nori lydėti ar prie kurio nori prisijungti, giminystės laipsnis“ [13]. Teisingumo Teismas pridūrė, jog, „atsižvelgiant į tai, kad Direktyvoje 2004/38 *nenumatytos išsamesnės taisyklės*, o jos 3 straipsnio 2 dalyje *pavartoti žodžiai „laikydamasi savo teisės aktų“*, reikia konstatuoti, jog kiekviena valstybė narė turi *didelę diskreciją pasirinkti veiksnius*, į kuriuos atsižvelgs. Taigi priimančioji valstybė narė turi užtikrinti, kad jos teisės aktuose būtų nustatyti kriterijai, atitinkantys įprastą sąvokos „palengvina“ *ir minėto 3 straipsnio 2 dalyje pavartotų su priklausymu susijusių sąvokų reikšmę* ir nedarantys šios nuostatos neveiksmingos“ [14].

26. Tai, kas išdėstyta, aiškiai prieštarauja, pavyzdžiui, teiginiui, kuris pateikiamas Sprendime *SM (Pagal Alžyro kafalos sistemą globojamas vaikas)* dėl Direktyvos 2004/38 2 straipsnio 2 punkto c papunkčio ir pagal kurį šioje nuostatoje „nėra tiesioginės nuorodos į valstybių narių teises“ [15], taip suteikiant galimybę vienodai aiškinti joje vartojamą savarankišką Sąjungos teisės sąvoką [16]. Vis dėlto tiesa ir tai, kad šiame sprendime tik iš dalies pakartotas Sprendimo *Rahman ir kt.* 24 punktas, nepateikiant nuorodų į formuluotes, susijusias su priklausomumu [17].

27. Šiaip ar taip, kaip minėta, klausimas, ar sąvoka „šeimos narys <...> kuris veda bendrą namų ūkį su <...> Sąjungos piliečiu“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punktą, yra savarankiška Sąjungos teisės sąvoka, mano manymu, nėra prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimas, be to, jis neturi lemiamos reikšmės atsižvelgiant į atsakymą, kurį Teisingumo Teismas turi pateikti į jam užduotą antrąjį klausimą [18]. Iš tikrųjų pirmiausia sprendimuose *Rahman ir kt.* ir *SM (Pagal Alžyro kafalos sistemą globojamas vaikas)* Teisingumo Teismas, nepareikšdamas nuomonės klausimu, ar Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punkte vartojamos sąvokos yra savarankiškos Sąjungos teisės sąvokos, galėjo naudingai atsakyti nacionaliniams teismams, kurie į jį kreipėsi, paaiškindamas *įprastą* prašytų išaiškinti nuostatų prasmę.

[12] Jau turėjau progą pabrėžti šią didelę diskreciją, kurią turi valstybės narės (žr. mano išvadą, pateiktą byloje *Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal (Šeimos susijungimas – Pabėgėlio sesuo)* (C-519/18, EU:C:2019:681, 57–62 punktai). Taip pat žr. šios išvados 31 punktą.

[13] Sprendimas *Rahman ir kt.* (23 punktas). Primintina, kad toje byloje Teisingumo Teismo buvo prašoma patikslinti Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punkte nurodyto atvejo aiškinimą ir nebuvo minima, kad kalbama apie savarankišką Sąjungos teisės sąvoką. Priešingai, dėl kitokių aplinkybių, bet taip pat susijusių su sąvoka „būti išlaikomam“, žr. 2019 m. gruodžio 12 d. Sprendimą *Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal (Šeimos susijungimas – Pabėgėlio sesuo)* (C-519/18, EU:C:2019:1070, 44 ir 45 punktai).

[14] Sprendimas *Rahman ir kt.* (24 punktas). Išskirta mano.

[15] Sprendimas *SM (Pagal Alžyro kafalos sistemą globojamas vaikas)* (50 punktas).

[16] Žr. Sprendimą *SM (Pagal Alžyro kafalos sistemą globojamas vaikas)* (50 ir paskesni punktai).

[17] Taip pat verta pažymėti, kad Sprendime *SM (Pagal Alžyro kafalos sistemą globojamas vaikas)* dėstydamas argumentus, susijusius su Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punktu, Teisingumo Teismas nepatikslino, kuriam atvejui, numatytam minėtoje nuostatoje, būtų galima priskirti pagrindinėje byloje susiklosčiusią situaciją (žr., be kita ko, šio sprendimo 58 ir 59 punktus).

[18] Iš tikrųjų taip pat būtų galima laikytis tarpinio požiūrio, pripažįstant savarankišką aptariamos sąvokos pobūdį, kartu ir toliau pripažįstant – nes tai atrodo neišvengiama atsižvelgiant į Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punkto pobūdį – didelę valstybių narių diskreciją nustatyti konkrečius reikalavimus tam, kad būtų laikoma įvykdyta aptariamoje nuostatoje bendrai nurodyta atitikties sąlyga.

2. Šeimos narys, vedantis bendrą namų ūkį su Sąjungos piliečiu, kaip trečiasis priklausomumo atvejis, nurodytas Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punkte

28. Konstatavus, kad negalima pateikti visuotinai taikomos apibrėžties, ir net darant prielaidą, kad kalbama ne apie savarankišką Sąjungos teisės sąvoką, Teisingumo Teismas vis dėlto nėra atleistas nuo pareigos padėti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui ir paaiškinti, kaip reikia suprasti žodžių junginį „šeimos narys <...>, kuris veda bendrą namų ūkį su <...> Sąjungos piliečiu“, vartojamą Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punkte. Tam reikia trumpam grįžti prie šioje direktyvoje nustatytos sistemos ir bendrai ją aptarti.

a) Valstybėms narėms pagal Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punktą tenkančios pareigos apimtis

29. Direktyva 2004/38 „siekiama supaprastinti naudojimąsi pagrindine asmenine teise laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, kuri yra tiesiogiai suteikiama Sąjungos piliečiams pagal SESV 21 straipsnio 1 dalį, o šia direktyva siekiama visų pirma šią teisę sustiprinti <...>. Atsižvelgiant į šiuos tikslus, Direktyvos 2004/38 nuostatos <...> turi būti aiškinamos plačiai“ [19]. Ši sistema, kuria taip pat siekiama palengvinti Sąjungos piliečio ir jo šeimos narių šeimos susijungimą, kaip minėta, grindžiama esmine dichotomija.

30. Artimiausio rato šeimos nariams, apibrėžtiems Direktyvos 2004/38 2 straipsnio 2 dalyje, automatiškai suteikiama teisė atvykti į Sąjungos pilietį priėmusią valstybę narę ir gyventi joje. „Kitiems“ šeimos nariams – nurodytiems Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies pirmoje pastraipoje – ši valstybė narė turi tik palengvinti galimybę atvykti į šalį ir gyventi joje [20].

31. Taigi iš šios paprastos pareigos „palengvinti galimybę“ šiems „kitiems“ šeimos nariams atvykti į šalį ir gyventi joje matyti, kad pagal Direktyvą 2004/38 valstybės narės neįpareigojamos tenkinti bet kokį asmenų, įrodančių, kad jie yra šios direktyvos 3 straipsnio 2 dalies pirmoje pastraipoje nurodyti šeimos nariai, prašymą leisti atvykti į šalį ir gyventi joje [21]. Be to, tokį aiškinimą patvirtina Direktyvos 2004/38 6 konstatuojamoji dalis [22], iš kurios matyti, kad šia nuostata siekiama išlaikyti šeimos plačiąja prasme vienovę [23]. Teisingumo Teismas patikslino priimančiosioms valstybėms narėms tenkančias pareigas nagrinėjant prašymą leisti atvykti į šalį ar gyventi joje, pateiktą remiantis Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punktu. Nors nėra pareigos pripažinti šių šeimos plačiąja prasme narių teisę atvykti į šalį ar gyventi joje, „vis dėlto <...> [Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punktu] valstybės narės įpareigojamos teikti pirmenybę asmenų, kuriuos sieja *ypatingi priklausymo* santykiai su Sąjungos piliečiu, prašymams, palyginti su kitų trečiųjų šalių piliečių prašymais leisti įvažiuoti į šalį ir

[19] Sprendimas *SM (Pagal Alžyro kafalos sistemą globojamas vaikas)* (53 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija). 2019 m. gruodžio 12 d. Sprendime *Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal (Šeimos susijungimas – Pabėgėlio sesuo)* (C-519/18, EU:C:2019:1070, 49 punktas), atrodo, pabrėžiamas tikslas „priimančiojoje valstybėje narėje užtikrinti arba skatinti kitų valstybių narių ar trečiųjų šalių piliečių, kurie joje teisėtai gyvena, šeimos susijungimą“. Dėl plataus Direktyvos 2004/38 aiškinimo ribų žr. Sprendimą *SM (Pagal Alžyro kafalos sistemą globojamas vaikas)* (55 punktas).

[20] Žr. Sprendimą *Rahman ir kt.* (19 punktas).

[21] Žr. Sprendimą *Rahman ir kt.* (18 punktas).

[22] Pagal kurią „siekiant išlaikyti šeimos vienybę platesne prasme [šeimos plačiąja prasme vienovę] ir nepažeidžiant diskriminacijos pilietybės pagrindu draudimo, priimančioji valstybė narė asmenų, kurie neįtraukti į šeimos narių apibrėžimą pagal šią direktyvą ir todėl neturi automatinės įvažiavimo ir gyvenimo teisės, padėtį nagrinėja pagal savo teisės aktus ir nusprendžia, ar tokiems asmenims galėtų būti leista įvažiuoti ir gyventi šalyje, atsižvelgdama į jų santykį su Sąjungos piliečiu ar bet kurias kitas aplinkybes, pvz., jų finansinį ar fizinį priklausomumą nuo Sąjungos piliečio“.

[23] Žr. Sprendimą *Rahman ir kt.* (32 punktas). Taip pat žr. Sprendimą *SM (Pagal Alžyro kafalos sistemą globojamas vaikas)* (60 punktas).

gyventi joje“ [24]. Ši pirmenybė iš esmės sukuriama valstybėms narėms tenkančia pareiga „numatyti <...> galimybę gauti sprendimą dėl prašymo, kuris būtų grindžiamas išsamiu jų asmeninių aplinkybių nagrinėjimu, o atmetus prašymą – motyvuotas“ [25]. Teisingumo Teismas pažymi, kad valstybės narės privalo „atsižvelgti į įvairius veiksnius, kurie kiekvienu konkrečiu atveju gali būti svarbūs, pavyzdžiui, finansinio ar fizinio priklausymo laipsnis arba šeimos nario ir Sąjungos piliečio <...> giminystės laipsnis“ [26]. Be to, Direktyvos 2004/38 netikslumas, siejamas su nuoroda į nacionalinės teisės aktus, leidžia konstatuoti turimą „didelę diskreciją“ [27] pasirinkti veiksnius, į kuriuos atsižvelgtina. Vis dėlto šia didele diskrecija turi būti naudojamasi laikantis dviejų sąlygų: pirma, paisant žodžių junginio „palengvina galimybę“ ir Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punkte vartojamų su priklausomumu susijusių sąvokų įprastų reikšmių ir, antra, šios nuostatos veiksmingumo išsaugojimo [28]. Naudodamosi šia diskrecija valstybės narės gali, be kita ko, „savo teisės aktuose numatyti specialius reikalavimus dėl priklausymo pobūdžio ir trukmės, be kita ko, kad galėtų įsitikinti, jog šis priklausymas yra realus ir nuolatinis ir nebuvo sukurtas siekiant tik vieno tikslo – įvažiuoti ir apsigyventi priimančiojoje valstybėje narėje [atvykti į priimančiąją valstybę narę ir gyventi joje]“ [29]. Galiausiai šia diskrecija turi būti naudojamasi „atsižvelgiant į Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos nuostatas“ [30].

32. Nors Teisingumo Teismas taip patikslino valstybėms narėms pagal Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punktą tenkančių pareigų apimtį, reikia konstatuoti, kad pati sąvoka „šeimos narys, vedantis bendrą namų ūkį su Sąjungos piliečiu“, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, dar nebuvo išaiškinta.

b) Pažodinis aiškinimas, būtinai papildytas kontekstine ir teleologine analize

33. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pabrėžė, kad vienas iš sunkumų, susijusių su Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punktu, kyla dėl skirtumų tarp įvairių kalbinių versijų. Konkrečiau kalbant, pagal versiją anglų kalba („members of the household of the Union citizen“), kaip ir pagal versiją prancūzų kalba, Sąjungos pilietis ir kitas šeimos narys turi būti bent to paties namų ūkio nariai. Į tai atsižvelgdamos Airijos valdžios institucijos aiškina šią sąlygą taip, kad Sąjungos pilietis turi būti namų ūkio, kuriam priklauso ir

[24] Sprendimas *Rahman ir kt.* (21 punktas). Išskirta mano. Taip pat žr. Sprendimą *SM (Pagal Alžyro kafalos sistemą globojamas vaikas)* (61 punktas).

[25] Sprendimas *Rahman ir kt.* (22 punktas). Taip pat žr. Sprendimą *SM (Pagal Alžyro kafalos sistemą globojamas vaikas)* (62 punktas). Tai jau buvo matyti iš Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies antros pastraipos.

[26] Sprendimas *Rahman ir kt.* (23 punktas). Toliau Teisingumo Teismas patikslina, kad priklausomumas, grindžiamas glaudžiais ir tvariais šeiminiais ryšiais dėl specifinių faktinių aplinkybių, kaip antai ekonominio priklausomumo, priklausymo bendram namų ūkiui ar rimtų su sveikata susijusių priežasčių, šalyje, iš kurios atvyksta atitinkamas šeimos narys, turi būti tada, kai jis prašo leisti prisijungti prie jį išlaikančio Sąjungos piliečio (žr. Sprendimą *Rahman ir kt.* (32 ir 33 punktai)).

[27] Sprendimas *Rahman ir kt.* (24 punktas). Taip pat žr. Sprendimą *SM (Pagal Alžyro kafalos sistemą globojamas vaikas)* (63 punktas).

[28] Sprendimas *Rahman ir kt.* (24 punktas). Taip pat žr. Sprendimą *SM (Pagal Alžyro kafalos sistemą globojamas vaikas)* (63 punktas).

[29] Sprendimas *Rahman ir kt.* (38 punktas).

[30] Sprendimas *SM (Pagal Alžyro kafalos sistemą globojamas vaikas)* (64 punktas). Todėl nacionalinės valdžios institucijos, turinčios nuspręsti dėl prašymo leisti atvykti į šalį ar gyventi joje, kurį pateikia „kitas šeimos narys“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punktą, gali vadovautis gairėmis, kurias pateikė Teisingumo Teismas, nurodęs, kad jos, pirmiausia tuo atveju, jei taikomas Pagrindinių teisių chartijos 24 straipsnis, turi atlikti „proporcingą ir pagrįstą visų reikšmingų ir svarbių bylos aplinkybių vertinimą, atsižvelgdamos į visus susijusius interesus, ypač į atitinkamo vaiko interesus“ (Sprendimas *SM (Pagal Alžyro kafalos sistemą globojamas vaikas)* (68 punktas)). Be to, Teisingumo Teismas patikslino taikytinus kriterijus ir atliktiną pavojų vertinimą. Valstybių narių diskrecija labai sumažėja Teisingumo Teismui nusprendus, kad tuo atveju, jei, atlikus tokį vertinimą, nustatoma, kad aptariami šeimos nariai, įskaitant vaiką, iš tikrųjų gyvena kaip šeima ir kad vaikas priklauso nuo globėjų, Sąjungos piliečių, „vadovaujantis pagrindine teise į pagarbą šeimos gyvenimui, kartu su pareiga atsižvelgti [pirmiausia] į vaiko interesus, *iš esmės reikalaujama* šiam vaikui suteikti teisę atvykti ir apsigyventi šalyje [atvykti į šalį ir gyventi joje] kaip kitam Sąjungos piliečių šeimos nariui, kaip jis suprantamas pagal Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies a punktą“ (Sprendimas *SM (Pagal Alžyro kafalos sistemą globojamas vaikas)* (71 punktas). Išskirta mano.

kitas narys, *galva*. O, pavyzdžiui, pagal versiją italų kalba („convive“) atrodo, pakanka tiesiog gyventi kartu [31]. Taigi iš šios trumpos ir neišsamios kai kurių kalbinių versijų apžvalgos matyti, kad ne visose nustatytas griežtesnis reikalavimas vesti bendrą „namų ūkį“ su Sąjungos piliečiu, nes kai kuriose iš jų, atrodo, apsiribojama sąlyga tiesiog gyventi kartu.

34. Nors akivaizdu, kad kalbinės versijos skiriasi, esu tos nuomonės, jog Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punkte nustatyta sąlyga negali būti aiškinama, kaip siūlo Airijos valdžios institucijos, t. y. taip, kad atitinkamas Sąjungos pilietis būtinai turi būti namų ūkio galva. Ši „namų ūkio galvos“ funkcija, mano manymu, įkūnija visiškai pasenusią ir atgyvenusią šeimos hierarchiją, nes paprastai priskiriama vyrui, laikomam nepajudinamu patriarchalinio santuokos ir šeimos modelio epicentru [32], be to, reikalaujant, kad kitas šeimos narys priklausytų Sąjungos piliečio namų ūkiui, kurio galva būtų šis pilietis, reikštų, kad būtų nustatyta papildoma sąlyga, kurios nebuvo direktyvoje, mano manymu, netgi versijoje anglų kalba [33].

35. Be to, primintina, kad iš Teisingumo Teismo suformuotos jurisprudencijos matyti, jog vienoje iš Sąjungos teisės nuostatos kalbinių versijų vartojama formuluotė negali būti vienintelis šios nuostatos aiškinimo pagrindas ir įgyti pirmenybės prieš kitas kalbines versijas. Iš tikrųjų Sąjungos teisės nuostatos turi būti aiškinamos ir taikomos vienodai, atsižvelgiant į versijas visomis Sąjungos kalbomis. Esant Sąjungos teisės akto įvairių kalbinių versijų neatitikimų, atitinkama nuostata turi būti aiškinama atsižvelgiant į jos kontekstą ir teisės aktu, kuriame ji įtvirtinta, siekiamus tikslus [34].

36. Šiame analizės etape bet kuriuo atveju iš Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punkto formuluotės matyti, kad šeimos narys, vedantis bendrą namų ūkį su Sąjungos piliečiu, gali būti bent jau apibrėžtas neigiamai: akivaizdu, kad jis nėra artimiausio rato šeimos narys, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2004/38 2 straipsnio 2 dalį, jis nėra išlaikomas vien materialiniu požiūriu (sąlyga, susijusi su materialiniu ir finansiniu priklausomumu), jis neturi rimtų sveikatos sutrikimų (sąlyga, susijusi su fiziniu priklausomumu) ir jis nėra nuolatinis minėto piliečio partneris, su kuriuo sudaryta registruota partnerystė. Iš šios pažodinės analizės, be kita ko, matyti, jog trims atvejams, nurodytiems Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punkte, bendra tai, kad esama tam tikros formos priklausomumo [35], ar jis būtų materialinio („išlaikomas“), ar fizinio („dėl rimtų sveikatos priežasčių“) pobūdžio. Narį, kuris „veda bendrą namų ūkį“ su Sąjungos piliečiu, su šiuo piliečiu sieja „ypatingi priklausymo santykiai“ [36], kuriuos patvirtina Teisingumo Teismo jurisprudencijos analizė [37], bet šis priklausomumas nėra nei vien materialinio, nei tik žmogiškojo pobūdžio ir jį dar reikia apibrėžti.

[31] Atrodo, kad tokią pačią prasmę turi ir formuluotės versijose ispanų kalba („viva con el cuidadano“), vokiečių kalba („oder der mit ihm im Herkunftsland in häuslicher Gemeinschaft gelebt hat“), nyderlandų kalba („inwonen“) ir portugalų kalba („com este viva em comunhão de habitacão“).

[32] Dėl sąvokos „namų ūkio galva“ vartojimo remiantis statistiniais duomenimis ir keblumų, susijusių su šios sąvokos vartojimu, žr., pavyzdžiui, De Saint Pol, T., Deney, A. ir Monso, O., „Ménage et chef de ménage : deux notions bien ancrées“, *Travail, genre et sociétés*, 2004, 1 t., Nr. 11, p. 63–78.

[33] Iš tikrųjų, mano manymu, žodžių junginys „household of the Union citizen“ gali reikšti paprastą Sąjungos piliečio priklausymą namų ūkiui. Be to, kaip pažymėjo ieškovai pagrindinėje byloje, „šeimos galva“ dažnai laikomas asmuo, kuris teikia materialinę paramą savo artimiesiems. Tačiau „šeimos nario, vedančio bendrą namų ūkį“ su Sąjungos piliečiu, atvejis labai skiriasi nuo šio piliečio „išlaikomo“ šeimos nario atvejo.

[34] Iš gausios jurisprudencijos žr. 2008 m. balandžio 3 d. Sprendimą *Endendijk* (C-187/07, EU:C:2008:197, 22 ir paskesni punktai), 2019 m. rugsėjo 18 d. Sprendimą *VIPA* (C-222/18, EU:C:2019:751, 37 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija) ir 2021 m. vasario 25 d. Sprendimą *Bartosch Airport Supply Services* (C-772/19, EU:C:2021:141, 26 punktas).

[35] Tai patvirtina Sprendimo *Rahman ir kt.* 21 punktas.

[36] Sprendimas *Rahman ir kt.* (21 punktas).

[37] Žr. Sprendimą *Rahman ir kt.* (36, 38 ir 39 punktai).

37. Remiantis įprasta reikšme, kurią, kaip reikalaujama pagal jurisprudenciją, reikia nustatyti [38], namų ūkis paprastai reiškia bendrame būste kartu gyvenančią porą. Etimologiniu požiūriu sąvoka prancūzų kalba „menage“ (atitinkanti sąvoką lietuvių kalba „namų ūkis“) sietina su lotynišku žodžiu *mansio*, reiškiančiu „namą“ [39]. Jei atsižvelgiama į šią reikšmę, sąvokos „namų ūkis“ vartojimas Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punkto versijose, visų pirma anglų ir prancūzų kalbomis, nelabai skiriasi nuo kalbinių versijų, pagal kurias reikalaujama tiesiog gyventi kartu, remiantis geografine šio žodžio reikšme, vis dėlto esant papildomam reikšmės komponentui, susijusiam su gyvenimo namų ūkyje kartu aspektu, kuris nebūtinai yra, jei tiesiog kartu gyvenama po vienu stogu. Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punkto teksto analizė, papildyta šios direktyvos kontekstine ir sistemine analize, leidžia galutinai atmesti ieškovų pagrindinėje byloje teiginį, jog pakanka paprasčiausiai gyventi viename būste, kad būtų galima manyti, jog atitinkamas šeimos narys „veda bendrą namų ūkį“ su Sąjungos piliečiu [40]. Tiesa, gyvenimas tame pačiame būste yra būtina sąlyga, bet jos nepakanka, kad būtų galima remtis patekimu į Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punkto antrojo atvejo taikymo sritį.

38. Nors įprasta sąvokos „namų ūkis“ reikšmė susijusi su sąvokomis „pora“ ir „bendras būstas“, vis dėlto manau, kad atsižvelgiant į Direktyvos 2004/38 kontekstą ši apibrėžtis būtinai turi būti išplėsta, nes „poros“ dėmenis iš esmės jau apima Direktyvos 2004/38 2 straipsnio 2 dalis. Taigi „namų ūkis“ turi būti suprantamas plačiau, veikiau kaip „židinys“ [41]. Šio židinio nariai įvairiai prisideda prie gyvenimo kartu.

39. Sąvoka „namų ūkis“ arba „židinys“ apima ne tik vien pragmatišką norą organizuoti bendrą gyvenimą ir jame dalyvauti, bet ir *priklausymo* jausmą, didelio *artumo* jausmą, vienijantį asmenis, kurie jį sudaro. Pavyzdžiui, būtent šis jausmas leidžia atskirti paprastą gyvenimą kartu nuo tikro priklausymo namų ūkiui arba židiniui.

40. Tai reiškia, jog tam, kad kitas šeimos narys būtų laikomas vedančiu bendrą ūkį su Sąjungos piliečiu, jį su šiuo piliečiu, su kuriuo jis kartu gyvena, iš esmės turi sieti giminystės ryšys. Be to, juos turi sieti didelis prisirišimas [42], atsiradęs ilgai gyvenant kartu dėl kitų priežasčių nei vien dėl patogumo. Šis prisirišimas, mano manymu, turi būti toks didelis, kad, jei atitinkamas šeimos narys nebegalėtų vesti bendro namų ūkio su Sąjungos piliečiu, pastarąjį tai asmeniškai labai paveiktų [43], todėl galima kalbėti apie abipusio dvasinio priklausomumo situaciją.

38 Žr., be kita ko, Sprendimą *Rahman ir kt.* (24 punktas).

39 Šaltinis – internete pateikiamas žodynas *Larousse* (www.larousse.fr/dictionnaires/francais/ménage/50418).

40 Tiesa, ankstesniuose teisės aktuose, kurie kodifikuoti Direktyva 2004/38, nėra šios nuorodos į „namų ūkį“, juose veikiau nurodytas reikalavimas „gyventi po vienu stogu“ (žr., pavyzdžiui, 1968 m. spalio 15 d. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 1612/68 dėl laisvo darbuotojų judėjimo Bendrijoje (OL L 257, 1968, p. 2) 10 straipsnį arba 1973 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyvos 73/148/EEB dėl valstybių narių piliečių judėjimo ir gyvenimo Bendrijoje apribojimų, susijusių su įsisteigimu ir paslaugų teikimu, panaikinimo (OL L 172, 1973, p. 14) 1 straipsnio 2 dalį). Ieškovai pagrindinėje byloje iš to daro išvadą, kad Direktyva 2004/38, atsižvelgiant į jos 3 konstatuojamąją dalį, kurioje nurodyta, kad šia direktyva siekiama, kad būtų „supaprastinta ir sustiprinta visų Sąjungos piliečių laisvo judėjimo ir apsigyvenimo teisė“, negali būti aiškinama siauriau nei pagal teisės aktus, galiojusius iki jos įsigaliojimo.

41 Sąvoka „židinys“, mano manymu, labiau atspindi mintį apie išplėstinę šeimą, gyvenančią po vienu stogu.

42 Nemanau, kad neatliekant papildomo patikrinimo tikrai galima preziumuoti, jog giminystės ryšys būtinai reiškia dviejų vienos šeimos narių prisirišimą vienas prie kito, nebent Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punktas būtų aiškinamas ypač plačiai.

43 Dėl esminės dichotomijos, minėtos šios išvados 29 punkte, nesu įsitikinęs, kad turi būti įrodyta, jog dėl atsisakymo leisti „kitam“ Sąjungos piliečio „šeimos nariui“ atvykti į šalį ir gyventi joje Sąjungos pilietis negalėtų naudotis judėjimo laisve. Be to, tokia sąlyga lemtų itin siaurą Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punkto aiškinimą.

41. Taigi nacionalinės valdžios institucijos turi įvertinti ryšių stabilumą, atsižvelgdamos pirmiausia, bet ne vien, į gyvenimo kartu trukmę ir šeimos jausmo stiprumą, atsiskleidžiantį per gyvenimą kartu, kuriam būdingi šeimos gyvenimo požymiai [44]. Visas struktūros, kuri galbūt laikytina išplėstine šeima, gyvenimo būdas turi būti vertinamas bendrai, kiekvienu atskiru atveju, atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes ir visus reikšmingus faktus.

42. Priešingai, atitinkamo šeimos nario ketinimai, mano nuomone, nepriskirtini prie šių reikšmingų veiksnių. Viena vertus, tai, kas įvyks ateityje, visada sunkiai įrodoma. Kita vertus, šie ketinimai gali pasikeisti ir to niekaip negalima paneigti. Galiausiai to nepatvirtina jurisprudencija [45].

43. Taigi iš to, kas išdėstyta, mano manymu, matyti, kad Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punktas turi būti aiškinamas taip, kad jis apima situaciją, kai išplėstinės šeimos nariai palaiko glaudžius ir stabilius šeimos ryšius su atitinkamu Sąjungos piliečiu dėl konkrečių faktinių aplinkybių, susijusių su priklausymu tam pačiam namų ūkiui, kaip ir šis pilietis. Šis priklausymas pasireiškia stabiliu bendru gyvenimu tame pačiame būste, grindžiamu noru gyventi kartu ir pasižyminčiu šeimos gyvenimo ypatumais. Nacionalinės valdžios institucijos kiekvienu atveju turi išsamiai išnagrinėti atskirą situaciją atsižvelgdamos į įvairius veiksnius, kurie gali būti reikšmingi, kaip antai giminystės laipsnį, gyvenimo kartu trukmę, ryšio glaudumą ir prisirišimo intensyvumą. Naudodamosi savo diskrecija valstybės narės gali nustatyti konkrečius reikalavimus, susijusius su priklausymo Sąjungos piliečio namų ūkiui įrodymu, kad įsitikintų faktinės situacijos, pateiktos vertinti jų valdžios institucijoms, tikrumu ir stabilumu, tačiau su dviem sąlygomis: šie reikalavimai turi atitikti įprastą žodžių junginių „palengvina galimybę“ ir „veda bendrą namų ūkį su Sąjungos piliečiu“ prasmę ir nepanaikinti Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punkto veiksmingumo.

III. Išvada

44. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau į *Supreme Court* (Aukščiausiasis Teismas, Airija) pateiktus prejudicinius klausimus atsakyti taip:

2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičiančios Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinančios
[d]irektyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB, 3 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punktas turi būti aiškinamas taip, kad jis apima situaciją, kai išplėstinės šeimos nariai palaiko glaudžius ir stabilius šeimos ryšius su atitinkamu Sąjungos piliečiu dėl konkrečių faktinių aplinkybių, susijusių su priklausymu tam pačiam namų ūkiui, kaip ir šis pilietis. Šis priklausymas pasireiškia stabiliu bendru gyvenimu tame pačiame būste, grindžiamu noru gyventi kartu ir pasižyminčiu šeimos gyvenimo ypatumais.

[44] Taip gali būti, pavyzdžiui, tuo atveju, kai Sąjungos pilietis netenka savo tėvų ir jo globa patikima dėdei ir tetai. Toks gyvenimo bendrumas gali tęstis ir suaugus, nors šie dėdė ir teta negali būti laikomi išlaikomais Sąjungos piliečio, jeigu jie yra materialiniu požiūriu savarankiški. Vis dėlto atsižvelgiant pirmiausia į emocinį įsitraukimą šie „kiti“ šeimos nariai turi būti laikomi vedančiais bendrą namų ūkį, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punktą. Taip gali būti ir tuo atveju, kai Sąjungos piliečio tiesiosios žemutinės linijos giminaitis, kuriam daugiau kaip 21 metai, ekonominiu požiūriu yra nepriklausomas, bet tik pradeda profesinę veiklą ir toliau gyvena kartu su tėvais.

[45] Primintina, kad Sprendimo *Rahman ir kt.* 33 punkte nurodyta, jog „priklausymas šalyje, iš kurios atitinkamas šeimos narys atvyko, turi egzistuoti tada, kai jis prašo leisti prisijungti prie jį išlaikančio Sąjungos piliečio“ (taip pat žr. 2014 m. sausio 16 d. Sprendimą *Reyes* (C-423/12, EU:C:2014:16, 30 punktas).

Nacionalinės valdžios institucijos kiekvienu atveju turi išsamiai išnagrinėti atskirą situaciją atsižvelgdamos į įvairius veiksnius, kurie gali būti reikšmingi, kaip antai giminystės laipsnį, gyvenimo kartu trukmę, ryšio glaudumą ir prisirišimo intensyvumą.

Naudodamosi savo diskrecija valstybės narės gali nustatyti konkrečius reikalavimus, susijusius su priklausymo Sąjungos piliečio namų ūkiui įrodymu, kad įsitikintų faktinės situacijos, pateiktos vertinti jų valdžios institucijoms, tikrumu ir stabilumu, tačiau su dviem sąlygomis: šie reikalavimai turi atitikti įprastą žodžių junginių „palengvina galimybę“ ir „veda bendrą namų ūkį su Sąjungos piliečiu“ prasmę ir nepanaikinti Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos a punkto veiksmingumo.